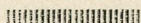

поминаючи вже навіть національно-політичну і релігійно-церковну сторінку питання.

Знана річ, що спроба переходу на православ'я й москвофільство — Могильницькому не удалася, а з другого боку, що аж пізніше, по смерті поета стала відома ширшому українському загалові¹⁾. Але цікаво, як Могильницький сам підходив до тієї дуже важливої й драстичної теми. Та такі безпосередні вирази на разі не є дані й ледви, чи вони можливі, з уваги на пануючий тоді режим? Посередньо симпатії поета до цього ідеологічного напрямку висловлюються натомість нпр. у двох листах з 1871. р. [У листі до Гр. Боднара любих йому спів-кандидатів на солотвинську парохію каже поет назвати латинському парохові „непоправними москвофілами, панславістами, схизматиками“ і т. і. (Il., recto)²⁾. Анальогічно в листі до Амвросія Шанковського у зв'язку з обговорюваною справою шкільних переслідувань сина (Андроніка) іронічно зазначає, що учні-поляки часом дуже то підозрілої моральної вартости одержують хороші поступи тому, „bo szerza cywilizacyę i oświatę zachodnio-europejską (same tu neobyczajność), naprzeciw barbarzyństwu turańsko-mongolsko-moskiewskiemu“³⁾].

Стільки про факти, які попередили духову дисорганізацію буйної індивідуальности письменника. У цілому ряді наведених обставин і фактів лежить ключ до в'яснення змісту ось тут цитованого листа (до о. Боднара) і до зглиблення психіки Антона Могильницького на склоні його життя взагалі. (Продовження буде).

Петро Ісаїв,
магістер фільмос.

Як „Нова Зоря“ зорить.

„Хулу сказали“...

Нарешті ми діждалися, що „Нова Зоря“ видала критику нашого журналу (гл. ч. 29. з 17.IV. ц. р. стаття: Як дзвонять восточні „Дзвони“). Ми все були певні, що „Н. З.“ поставиться до нашого журналу поважно і гідно, як це личить католицькому часописові ставитися до другого кат. журналу, що служить тій

¹⁾ Це сталося аж 1898 р., коли „Кіевская Старина“ надрукувала цитовану переписку Лебединцева

²⁾ В іншому місці спірає Могильницький плян противників на таких характеристичних предпосилках (готик скрізь у мойй статті транскрибую латинкою): „Prop. major. „Wszystcy Święto-Jurcy, Moskalofile, Panslawiści, Szymatycy et ct. są wrogami Św. Unii, — cywilizacyi zachodnio-europejskiej, i świętej sprawy polskiej“, — Propos. minor „Nun aber sind die 6. Kandidaten, mit Ausnahme des P. Taniackiewicz, — lauter dessgleichen Zeug: Sprösslinge der mongolisch — turanisch — moskovitischen Vollblut — Rasse, — unverbesserliche Schismatiker, — Conclusio. Ergo. ! Quod erat demonstrandum!“ lb.

³⁾ Лист Антона Могильницького до Амвросія Шанковського, писаний дня 26. (14) VII. 1871. р. Я. Гординський: op. cit., ст. 231—32.

самій величній Католицькій Ідеї. Поважної й річевої критики ми сподівалися й тому, що у нашому журналі співпрацюють найповажніші українські письменники і найвизначніші сучасні українські вчені, професори одинокого українського університету (в Празі), члени найдавнішої і найбільшої нашої світської наукової інституції Н. Т. Ш., а рівночасно й члени багатьох чужих дуже поважних наукових установ, та визначні теологи-професори, а врешті наш орган має визначеного Митрополитом Ординаріатом свого духовного провідника. Та на жаль в своїй певності ми так дуже розчарувалися.

Показується, що новозорянському критикові цілком не залежало на розвоєві одинокого українського католического журналу, а тим більше на якійсь річевій критиці. Він, засліплений своїми вузькоамбітними мотивами, бачно зорив і слідив за кожним словом нашого органу, щоби могли на нього накинутися. Ждав він цілий рік, та не міг зробити нам ніякого закиду. Розсерджений цим і нарешті знетерпеливлений (а то тим більше, що наш журнал почав щораз то краще розвиватися) вириває зацитовані в одній нашій статті слова, вимахує високо ними вгорі, прибирає грізну позу жидівського фарисея Каяфи, роздирає остентаційно свою багрянцю і кричить що сила: „Ви чули? Хулу сказали „Дзвони“!

У фанатизмі.

Пригляньмося ближче, що ж то за таку хулу сказали „Дзвони“? Вона полягає в тому, що автор статті „Здалека і зблизька“ (ч. 1, 1932, стр. 65) при обговорюванні політичних проблем, звязаних з Польщею, уважав за відповідне навести цитат з відомого твору В. Липинського: „Листи до братів-хліборобів“ зі стор. 313, в яким В. Липинський каже, що Єзуїт Скарга „хотів обєднати механічно розложену польську націю одною фанатичною, католицькою вірою; винищити при помочі „католицького народу“ свободолюбивих і анархічних „панів ріжновірців“ та в той спосіб збудувати сильну централістичну, бюрократично-військово-духовну, охльократичну державу“. Застановімся, чи чоловік доброї волі на підставі того цитату на правду може накидатися на „Дзвони“ і робити їм такі повні зневаги й обиди закиди?

1. Перш за все це є цитат, що є в статті дуже виразно зазначене, а що новозорянський критик нарочно і тенденційно поминає.

2. Слова „фанатичний“ уживається в ріжних значіннях: ліпших (між інш. також на означення тільки ентузіазму в слові і героїзму в ділі) і гірших.

Але без огляду на те, чи Липинський ужив того слова в ліпшій, чи гіршій значінню, то для людей доброї волі є цілком яснє й очевиднє, що воно відноситься тільки і виключно до католицької віри самого Скарги, а не до католицької віри взагалі. Всі читачі, що не хочуть того місця цитату натягати,

щоби укути зброю проти „Дзвонів“, розуміють його тільки так, що *Скарга хотів католицьку віру піднести до фанатизму (зробити її фанатичною)*, щоби в той спосіб, як каже Лип.: винищити при помочі „католицького народу“ свободолюбних і анархічних „панів ріжновірців“. Що тільки те мав на думці Лип. і що тільки так можна те речення розуміти, маємо на те трівки і незбиті докази:

а) Лип. бере в знаки наведення „католицького народу“, це значить, що такий народ, якого католицька віра відзначається фанатизмом, він не уважає за правдиво католицький, а тільки псевдокатолицький і тому дає йому знаки наведення, як це звичайно робиться в таких випадках.

б) Така сама думка виходить виразно зі змісту дальшої частини уступу, з якої взятий цитат.

в) Віднесення „фанатичний“ до католицької віри загалом, противиться цілому світоглядові Липинського, а зокрема його поглядам на кат. віру, якої сам був гарячим визнацем (новозорянський ревний критик є, видно, настільки вчений, що не знає, ким був Вячеслав Липинський, і говорить, що автор тих рядків, видно, стоїть здалека від католицької віри, а зближка до якоїсь іншої „віри“! Це ж хіба всім відомо, з виїмком очевидно ученого новозорянського критика, що Лип. був дуже примірним католиком і то римо-католиком).

г) Але найяркіший доказ, як належить розуміти те місце, дає таки ж сам новозорянський критик. Він майже в цілій своїй п'ятипальтовій статті старяється виказати, що Скарга не був фанатиком, а це значить, що він сам відніс слово „фанатичний“ до віри самого Скарги, бо в противнім випадку не був би намагався опрокинути його фанатичности. Коли ж так є, то на якій підставі робить він „Дзвонам“ закид, що вони називають фанатичною католицьку віру загалом?!

г) Врешті не менше трівкий доказ на те дає й сама Редакція „Нової Зорі“. Вона свого часу містила дуже прихильну і поручаючу рецензію на „Листи до братів-хліборобів“. А хіба ж вона („архикатолицька“) не робила би цього з твором, в яким називається католицьку віру фанатичною? Що? (Але це бачите так, що коли „Н. З.“ поручає твір Липинського і містить з нього часто цитати, (гл. напр. ч. ч. 45, 75, 78, 85, за 1931 р. і 5, 6, 7, 8 за 1932), то все в порядку, а коли зачитують щонебудь звідти „Дзвони“, так згідно з „католицькою етикою“ треба значіння цитату натягнути та перекрутити і назвати їх некатолицькими, і їх редакторів, ну і ще комітет „Доброї Преси“).

Як бачимо, ціла справа зводиться до того, що Липинський назвав Скаргу фанатиком. Фанатизм Скарги може бути предметом дискусії (ми в це не входимо)¹⁾, але без огляду на те, чи дис-

¹⁾ Тут принагідно тільки замітимо, що брак оцінки Скарги як фанатика в історії Грушевського, чи інших творі, ще не може бути доказом, що Скарга таким не був. Ніякий історик перед В. Липинським не підносив також величезної ролі шляхти в повстанню Хмельницького, а всетаки

кусія випаде корисно для Скарги, чи ні — то хіба ж кожному відомо, що не буде в тому нічого противного католицькій вірі. Кат. Церква ніколи не твердила, що ніякий її слуга, як звичайний чоловік, не міг бути грішним і посуватися до напаяного нею фанатизму. Навпаки, Кат. Церква признає, що декотрі її слуги були фанатиками. Ось що говорить про це під словом „фанатизм“ „Encyklopedja Kościelna“¹⁾ написана найкращими теологами Кат. Церкви:

„Rozumie się, że tym sposobem nie myślimy wcale uniewinniać zupełnie wszystkiego, co tylko katolickie ludy lub pojedynczy katolicę (підчеркн. наше) czynili kiedykolwiek dla powstrzymania przeciwnych kościołowi dążności, bo w sprawach religijnych można niekiedy przebrać słuszną miarę obrony i pomylić się można w wyborze środków obrony“ і т. д.

Зрештою доказом того, що деякі католики є фанатиками, може бути і стаття новозор. критика про „Дзвони“, бо вона є тільки впливом злобної тенденції і великого фанатизму.

Отже коли новозор. критик твердить, що закинути котромусь слугі Церкви фанатизм є чимсь протикатолицьким, іншими словами, що всі слуги Церкви мусіли бути і є святими, то він, хоч і з кругів духовних, не тільки не знає поглядів на ту справу Кат. Церкви, але навіть допускається свого роду ереси.

А ось послухаймо, що про Єзуїтів говорять Записки Ч.С.В.В. 1930 стр. 757: „римська курія заявила тоді проти о. о. Єзуїтів, а новітнє апостолування наглядно показало невластивість „системи Ордену о. о. Єзуїтів — а дальше пишуть так: „Єзуїтський Орден мало що не інстинктивно колись і тепер нелюблений на тих землях, на яких нині його члени працюють. Треба лякатися, щоби поступово не відживала месть і ненависть, що про них стільки писали і стільки оповідають“. Мимо таких терпких слів на адресу цілого Ордену Єзуїтів новозор. критик не зробив закиду браку католицизму, ані їх авторів, ані З. Ч.С.В.В., а коли „Дзвони“ ужили лиш в цитаті слова фанатичний у відношенню тільки до одного члена того ж Ордену, так крик на всі заставки (Ви, Шановні Читачі, вже ясно бачите, про що ходило новозор. критикові).

Новозорянський критик, хоч і добре зрозумів властивий зміст інкримінованого цитату, то всею силою старається його натягнути і немов татарський вожд Тугайбей кидається нашому журналові зі своїми облобоченими чоботами на груди і своїми підківками хоче розбити грудну кліть та вдарити відразу в саме

В. Липинський як прекрасний знаток XVII в. документально доказав це в своїх працях „Z dziejów Ukrainy“ і „Україна на переломі“ і ті його погляди нині прийнято в науці без застережень. Подібно зрештою, як нпр. факт, що „Нов. Зоря“ цілком промовчала славне інтерв'ю Експ. Митрополита в справі православних церков (в 1930 р.), не доказує хіба, що того інтерв'ю цілком не було.

¹⁾ Encyklopedja Kościelna, podług teologicznej encyklopedji Wetzera i Weltego z licznemi jej dopełnieniami, wydana przez Ks. Michała Nowodworskiego t. V. 1874.

серце „Дзвонів“: „Вони не католицькі!“ Але груди „Дзвонів“ затверді, а підківки новозорянського критика за німичні.

Фанатизм і брехню тієї статті відчував властиво і сам редактор „Нової Зорі“. Але думаєте, що його „католицька совість“ казала йому не містити її? Де там! Він тільки чекав, щоби кинути головню з вогнем на „Дзвони“. Для нього важне не те, чи „Дзвони“ справді католицькі і приносять для Кат. Ідеї користь, а те, що їх Редакція міститься у тім самім льокалі, де й „Мета“. І тому він тільки дає маленьку замітку від Редакції, що про ту статтю вискаже свій погляд по скінченню цілої серії статей про кат. восточну пресу. Значить, треба собі лишити фірточку на випадок, якби притисли до муру. Значить, наперед обкидаймо болотом, а опісля, як буде треба, то скажемо, що ми цьому невинні!

Для зілюстровання відношення „Н. З.“ до „Дзвонів“ додамо один факт. На підставі виключно того, що в „Неділі“ найшлося якесь менше відповідне місце, новозорянський критик робить рівночасно закид не католицтва і нашому літ.-наук. журналові і містить таке злочинне речення: Це поширює „католицький“ тижневик „Неділя“. А католицька акція за католицькою пресою подає „Неділю“, з „Дзвонами“ і „Метою“ як католицькі органи і поручає нашій суспільности“. — Можемо бути хіба тільки горді, що новозорянський критик за закидами нашому журналові мусів шукати аж на сторінках „Неділі“, а Редакції „Нової Зорі“ за „світлу“ льогіку її критиків гратулюємо.

Прижмуреним оком.

А тепер погляньмо, як редагована „Нова Зоря“, та, що на всі боки розкидає анатеми за не католицтво. Візьмім під увагу хоч би останнє святочне великоднє число (ч. 32, 1932), бо йому присвячує Редакція якнайбільше уваги і старань, а навіть у своїх закличках просить читачів помогти його зрадагувати (гл. ч. 23, 1932 і подібно ч. 22, 1931), а протикатолицькі місця в святочному числі є найбільше шкідливі (люди мають час і з увагою все читають). На 11. стр. при реферованню теорії Бахофена читаємо там:

„...сучасна моногамічна семья це тільки останнє кільце в ланцюзі розвитку семейного укладу племен і соціальних груп. У найраншій стадії розвитку — каже він (Бахофен) — панували безладні полові взаємини... Тоді при неможности означити вітцтва дитини рідність означувалося виключно по жіночій лінії, по материнському праву або матріярхаті. Перехід до одно подружності нарушував старинну традицію, освячену тодішною релігією, і це нарушування викуплювалося часовим гетеризмом кожної жінки з будьяким мужчиною.

А далі читаємо:

„Баховенова ідея про існування материнського права (очевидно з безладними половими взаєминами, П. І.) в відомій добі громадянського розвитку (в найраншій стадії, П. І.) осягнуло потвердження. (Підчерки. наше.)

А ще далі:

Порівнююче мовознавство приходить у підмогу історичному і археологічному розслідуванню¹.

Читаємо й самі своїм очам не віримо. Не знаємо, чи ми маємо в руках католицьку „Н. З.“, чи який більшовицький орган з ССРР., бо ж більшовики саме твердять, що спочатку жили люди в безладних полових зносинах і накликають тепер до повороту до первісного стану. Розглядаємося, чи редактор „з довголітньою практикою“ не опрокидує тієї теорії в замітці. Де там!¹).

А киньмо оком на сентенції в тому числі, що мають подавати найглибшу мудрість, якою читачі „Н. З.“ повинні кермуватися в своїм житті.

Здобудете собі велику славу, коли не покажетеся слабшими, ніж вас створила природа, і коли муштини будуть про вас якнайменше говорити так злого, як і доброго“ (слова висказані Периклем до жінок.)

Ця сентенція каже жінкам а) здобувати славу і заохочує їх до того, б) вартість себе і свого поступовання міряти передусім тим, що про них скажуть муштини і через те очевидно в першій мірі звертати увагу на муштин, як таких, в) не змагати до якнайбільшого усовершення себе, а тільки вдоволятися тим, що їм дала природа і таким поступованням, щоби мужчини не могли про них сказати також і чогось доброго. Оскільки це згідне з кат. наукою, хай осудять самі читачі.

В тім же числі маємо також дуже прихильну рецензію на журнал „Мистецтво“, ч. 1. 1932, мимо цього, що там вміщені аж три образки нагих жінок, що можуть розбуджувати змисловість (гл. стр. 3, 7 і 15). Про це в рецензії ані слова, хоч при цій нагоді можна було осудити і цілий модерний напрям, що залюбки малює нагі жіночі постаті і збільшує сучасну неморальність.

На одно великоднє число, зредаговане з якнайбільшим старанням і увагою, хіба досить.

З браку місця не будемо розводитися довше над деякими іншими рецензіями, що їх містить „Н. З.“ Як примір наведемо тільки дуже прихильну і наоливлену рецензію в ч. 87. 1931. на працю проф. богослов. православного віділу на варшавс. університеті О. Лотоцького: „Українські джерела церковного права“ (Праці Укр. Наук. Інст. Т. V. Серія правнича, книга 1). Варшава 1931. Ст. 318+2, 8⁰, мимо того, що та праця *пропагує виборність на церковні становища* (священиків і єпископів!) та *протикатолицький погляд на розводи і подружжя*.

Редакторові „з довголітньою практикою“ слід би також знати, що новинки про злочини в кат. часописі не подається так само,

¹) Що в початках людства панувала моногамія, твердить не тільки Кат. Церква, але і багато найповажніших вчених, між ними навіть ліберальний наш історик М. Грушевський в своїй поважній праці „Початки громадянства“, де дає на те цілий ряд доказів і реферує важніші теорії в тій справі. Але в „Н. З.“ більший лібералізм як в М. Грушевського.

як в ліберальних часописах (гл. нпр. ч. 25 1932), але бодай одним реченням або словом їх п'янується, або подається їх як примір, до чого доводять людські пристрасті, щоби вони не заохотили кого до такого самого проступку. А вже конечно вимагала повного обурення нап'ятовання новинка про убійство священика в Каліші. Тимчасом ані слова осуду (гл. ч. 29 1932). Коли „Неділю“ називає новозор. критик некатолицькою тому, що в її дописі була подана вістка про невпущення православного священика до Церкви, то тим більше можна закинути „Н. З.“, що така новинка без коментарів може заохотити когось до подібного вчинку. А така новинка в „Н. З.“ ч. 30. 1932 як: „Др. С. Балей, відомий укр. вчений, тепер професор психології варшавського університету, почав на днях психологічні студії у міському звіринці в Варшаві“ — може дати читачеві очевидно підставу до думання, що звірята мають таку саму душу, як чоловік, бо над ними переводяться такі самі психологічні студії. Редактор з практикою, якої брак закидає другим, був би напевно ту новинку або інакше сформулював, або дав до неї відповідне пояснення.

Думаємо, що цього досить, хоч ми тільки при побіжнім перекарткованні останнього річника „Нової Зорі“ замітили ще кільканадцять подібних місць, як в великодньому числі¹⁾). Ідучи слідом новозорянських критиків, ми могли би про кожне з них писати окрему статтю. Але ми не діти, щоби вже на підставі наведених місць називати „Нову Зорю“ некатолицькою, як це вона робить з „Дзвонами“, „Метою“ і „Неділею“, як також не маємо на цілі нищити католицького органу. Наведенням тих місць, хотіли ми тільки вказати, чи „Н. З.“ має моральне право так „шафувати“ на всі боки словом „некатолицький“, та про що властиво їй при тім ходити. Вповні розуміємо, що редактор „Н. З.“ ті невідповідні місця (хоч вони й дуже неприємні для кат. часопису) може оправдати чи то недоглядом, чи своїми заступниками підчас своєї неприсутности, чи чим іншим, і віримо, що він на майбутнє після прочитання наших уваг доложить всіх старань, щоби подібне не лучалося. Але ми проти способу редагування „Н. З.“ маємо поважніші закиди:

В овечій шкірі.

В згаданій вже нами „Encykl. Kość.“ під словом *katolicki* (Т. X) читаємо таке:

„*Za katolików nigdy nie byli uznani tylko ci (підч. наше), którzy byli i trwali w jedności i posłuszeństwie Stolicy Apost., communionem cum S. Sede Apost. habentes* і nigdy, nie już nieomylnego sądu kościoła, ale samego nawet zdrowego zmysłu i instynktu katolickiego wiernych nie zdołali wywieść w pole, żadne, choć nieraz bardzo chytre i zręczne wykręty i omówienia, jakimi powstające w różnych czasach dążności separatystowskie usiło-

¹⁾ Не хочемо тут наводити деяких місць з друкованої на сторінках „Н. З.“ повісти „Роксоляна“, які о много перевисшають своєю змісловістю оповідання Грації Деледи, з приводу яких новозор. критик так накидується на „Неділю“.

waly zachować sobie tytuł katolickości z odstępami od zasady jedności, czy to jak było w początkach kościoła, **wszczynając wojnę w imię dzikich roszczeń partykularyzmu donatystowskiego lub nowacjańskiego, czy też, jak na to patrzyły i patrzą czasy nowsze i najnowsze, siejąc rozdzielenie i zakradając się do owczarni z pominięciem pasterza pod owczą skórę obludy**“ (Підч. наше).

Значить, ніколи Кат. Церква не признавала католиками тих, котрі, хоч не нарушили ніякої догматичної кат. правди, але розпочинали боротьбу в ім'я диких претенсій партикуляризму, або сіяли роздор у Церкві і закрадалися під овечою шкірою облуди до вівчарні, помінаючи пастиря. А чим же іншим, як не тим саме є теперішня кампанія „Н. Зорі“ проти католицьких журналів? Митрополит фінансує й поручає їх католикам урядово як католицькі журнали в своїх „Львівс. Архієп. Відом.“ (гл. ч. IV с. р. стр. 6), а новозорянський критик і редактор твердить: „ні, ми ліпше знаємо як Митрополит! Ті журнали не католицькі!“, — а навіть остерігають громадянство перед таким католицизмом. Ще раз запитуємо, чим іншим є таке поступовання, як не сіянням роздору в нашій греко-кат. Церкві в ім'я диких претенсій партикуляризму, вношенням дісорієнтації і недовіря серед вірних та змаганням вдертися до вівчарні з поминенням пастиря і то найвищого Архипастиря нашої гр.-кат. Церкви? А як ще зважимо, що робиться це в часі, коли такий сильний напір іде від більшовиків на нашу Церкву, коли вона мусить бути першою запорою і першим оборонним муром, коли вона мусить якнайтрівкіше обіднати всіх, — то тоді зрозуміємо злочинність такої роботи.

Щоби промстити собі якнайвигідніше дорогу до вівчарні, то редактор „Н. З.“ вмів добре надягнути на себе овечу шкіру, як також старається при кожній нагоді ослабити позицію Архипастиря і зменшити до нього глибоку пошану і любов вірних, а навіть його зневажує. Погляньмо на новинки, що відносяться до Архипастиря, або до інституцій, що вийшли з його ініціативи і духа:

По вичисленню точок Академії в честь Митрополита 7.VI. 1931 у Львові в новинці в ч. 42. читаємо:

„Людей не повна саля. Ходили поголоски, що польські студенти не допустять до відбуття торжества, одначе жадного прикрого інциденту не було“.

Ніякий редактор найбільш ліберального часопису такої новинки не путив би.

А при короткій вістці про Академію з приводу 40-ліття Енцикліки „*Regum poavatum*“, в якій, як відомо, всі три львівські єпископи взяли участь, а Митрополит мав дуже гарне слово, „Н. З.“ (ч. 21. 1931) каже:

„Про деякі точки програми треба замітити, що вони лучше надавалися б пр. на концерт в честь Шевченка, ніж на пошану великої Енцикліки“.

(Не знати, чи до тих точок належить також промова Ексцеленції?!)

При описі висвячення Преосв. Йоана Лятишевського і вичислюванню привітів написано (ч. 8. 1930.) в „Н. З.“:

„Преосвящений Йоан Бучко, єпископ помічник львівський, іменем хорого Митрополита зложив дотепний (підч. наше) привіт наймолодшому з наших Владик.

Як розуміти те „дотепний“ при поважному святі, не знаємо. Чи не можна було виразніше того привіту очеркнути?

Тут поминаємо вже те, що „Н. З.“ промовчала славне інтерв'ю Ексц. Митрополита в справі правосл. церков з 1930 р., злегковажила кількома словами в новинках відоме його посланіє про обрядові справи (ч. 28. 1931), не мала місця умістити на першій сторінці заклик Митрополита до всіх вірних в справі зорганізування Католицького Союзу й умістила його аж на останній, і то в рубриці „З рел.-церк. життя“ (гл. ч. 83. 1930) та ще й з такою допискою: „З Канцелярії Митрополичого Ординаріату у Львові одержала редакція „Н. Зорі“ отсе письмо (тут замітимо, що навіть всі ті часописи, яких „Н. З.“ стало називає ліберальними, мали настільки пошани для свого Архипастиря, що умістили його заклик великими буквами на першій сторінці, а сама „Н. Зоря“ в тім же самім числі найшла місце на 2 стр. випечатати пастирс. лист австрійських єпископів: видно австр. владики для „Н. З.“ ближчі як Митрополит своєї власної Церкви). Поминаємо і те, що „Н. З.“ при подаванню вісток про Митр. або його інституції все підчеркує, що бере їх, чи то з „Chwili“, чи „W. Nowego“, щоб — не дай Боже — хто не подумав, що вона, як католицький орган, стоїть у якимнебудь безпосереднім контакті з Митроп. Палатою. Поминаємо те, що „Н. З.“ без розбору за „Хвілею“ і „Век'-ом Нов'-им“ подавала вістки про страйк в „Бібльосі“, при чім все підчеркала, що це власність кооп. „Мети“, то знову Митрополита, що там друкується „Мета“ і „Неділя“, (чч. 22, 24, 26, 1932), в наслідок чого мусіла умістити спростовання в ч. 28. Вкажемо ще лиш, що по вибитті шиб у Митр. Палаті — найбільшій зневазі Архипастиря, можна було сподіватися по кат. часописі якнайстрогішого осуду такого вчинку, а в „Н. З.“ (ч. 26. 1932) читаємо такі двозначні, чи радше многозначні речення: „Передовсім того рода насильні вчинки за садничо недопустимі під оглядом моральним і недоцільні під оглядом матеріальним“ та що те „безперечно заслуговує на осуд“ (підч. наше). Як розуміти те „засадничо“ і „безперечно“? Можна роз. так, що засадничо недопустимі, а тим більше у відношенню до Архип., але ще скорше можна роз. і так, що засадничо недопустимі, але в цім випадку тому, що це звернене проти Митрополита, то воно допускаєме.

А те „безперечно“ вказує, що є якась „але“, є щось, на підставі чого можна би заперечити, чи такий вчинок заслуговує на осуд. Якщо в такім формулюванні речень не було злої волі, то воно хіба є тільки доказом, що редактор „Н. З.“, хоч так хвалиться своєю практикою, не має примітивних кваліфікацій на

редактора, бо не вмiє виразно i недвозначно сформулювати вiстки про зневагу Архипастиря та її осудити.

Пригадаємо, що навіть посторонні i незаінтересовані одиниці з кругів чужого духовенства не могли спокійно глядіти на відношення „Н. З.“ до Митрополита i помістили в „Gazeta Kościelna“ ч. 19. з 11. мая 1930 р. статтю, в якій „Н. З.-і“ закидають, що вона втягає в боротьбу єпископів i проявляє нехiть до Митрополита Андрея, чим викликує загальний несмак i згiршення. Як приклади відношення „Н. З.-і“ до особи Митрополита подає „Gaz. Kośc.“ отсе: 1) називання голови нашої Церкви „безперечно католиком без застережень“ (це те саме „безперечно“ i „засадничо“, що i в згаданім осуді вибиття вікон в Митр. Палаті!), 2) голосний звіт „Н. З.-і“ про консекрацію Еп. Лятишевського, 3) доноси на Митрополита до Риму, 4) легковаження львівської Богосл. Академії в Василіянському катальозі, 5) злегковаження свята отворення Богосл. Академії i т. п.

Досить i цього. Коли до нього додамо викликуючу серед вірних велике згiршення й самотність в цілїм католицькїм світі кампанію проти католицької преси — духової дитини Ексц. Митрополита i допис про Бережницю, в якій закинено напрямів Митрополита i „дурійку“ i „насаджування православія“ i „ширення роздору в Церкві“ i „хаос в його єпархії“ (гл. цитат про це слід. стр.) то будемо мати приблизне поняття (коли здеремо овечу шкіру про те сіяння роздору i змагання вдертися до вiвчарні з поминенням Архипастиря, яке найкращі теологи осудили різко як протикатолицьке.

Дві мірки.

Слід також зауважити, що поважний католицький часопис повинен бути послідовним i не допускатися самому того, з чого робиться закид другим. Коли н. пр. „Діло“ (ч. 84. 1931) дало своїй статті заголовок: „В обороні традиційних обрядів“, а „Новий Час“ (ч. 44. 1931): „Митрополит Андрій в обороні нашого обряду“ — то „Н. З.“ у своїй статті „Дві мірки“ підняла крик, що ті заголовки „тенденційно багатомовні та демагогічні“ (гл. ч. 35. 1931, стр. 3); а коли „Н. З.“ містить стало статті зі заголовком „Що пише восточна „католицька“ преса“ i взагалі стало у відношенню до кат. митрополичої преси уживає прикметника „католицький“ в знаках наведення, то тут після „Н. З.“ нема ніякої ані тенденції, ані багатомовности, ані демагогії (справді дві мірки!!!) — Коли „Неділя“ в своїй статті (ч. 8. 1932) зіставила, які платні побирають сучасні володарі Європи (з якими очевидно укр. населення Галичини не стоїть i не буде стояти в ніякім відношенню) — то крик, що це „скріплювання ненависти до посідаючих“ („Н. З.“, ч. 25. 1932), але коли редактор „Н. З.“ пише про редактора „Мети“: „Ба, але при такім надмірнім обтяженні треба доконче розложити той тягар на кількох (не платню, борони Боже, тільки тягар!). В той спосіб також

у практиці можна зменшити безробіття між нашими інтелігентами" і т. д. (ч. 31. 1932) — то це абсолютно не є скріплювання ненависти до посадаючого марних 300 зл. редактора „Мети“, (з яким укр. населення стоїть у тривкім звязку!). — Коли „Неділя“ (ч. 8. 1932) помістила допис проти православних священників, що ширять серед волинських українців москвофільство, і в тім дописі згадано, що в однім селі селяни не пустили священника до церкви, то критик „Н. З.“ пише (ч. 23. 1932):

„І чи тому вільно з такої причини поміщувати такі дописи і поширювати анархію ще й у церкві (православній)?... Того бідного, прибитого політично і морально священника, хочби й православного „Неділя“ дискредитує до посліднього“... „Чи ж в органі, який себе називає „католицьким“, годиться так поступати навіть супроти противника, яким в данім випадку є православіє!“... „отже на що цькує („Неділя“) проти них (правосл. свящ.)“... „Таке цькування — націоналістичне, а католики мусять проти такого воювання р і ш у ч о з а с т е р е ч и с я“.

При тім за цей допис робить новозор. критик відповідальним не тільки Редакцію „Неділя“, але і Редакцію „Мети“ і „Дзвонів“ і навіть Комітет „Доброї Преси“. А коли „Н. З.“ помістила в ч. 16. 1932 повний брехні і видумок допис про Бережницю, яку підправлено таким сосом, як:

„Хаос в нашій Церкві львівської епархії видає вже багаті, але сумні плоди“... От до чого доводить византійська дурійка, православіє насаджуване наразі в приниманню деяких схизматичьких форм“... „Аж тепер видно на практиці, хто заганяє людей на латинський обряд! Не роблять того ширі католики, шануючі приписи Церкви і релігійні чувства вірних, але загорілі фанатичні византійці. І вони сміють ще дорікати іншим латинізацією! Самі ведуть нарід на бездоріжжа і до роздвоєння, та ще кричать, що винні „западники“... До всіх нещастя треба ще тільки роздвоєння в церкві“. (Ширеного „Н. Зорею“, П. I.); в дописі поданий теж драматичний опис, як то о. Бандера підносив жінку до Св. Причастія, і т. д.).

Тут закидається Митрополитові хаос у його епархії, а його напрямові і дурійку, і насаджування православія, і схизматизм, і нещирість в католицизмі і нешановання реліг. приписів і ведення народу на бездоріжжа, і роздвоєння в Церкві і т. д. Отже коли це все містить у дописі „Н. З.“, то після неї тут нема, ані ширення анархії в Церкві (не православної, а таки своєї), ані дискредитовання того бідного прибитого о. Бандери, хоч би не православного, а таки свого, ані дискредитовання найвишого Архипастиря, і так годиться поступати в органі, що називає себе „католицьким“ навіть супроти противника, яким у данім випадку не є православіє, а таки свій Митрополит, і тут нема цькування, і воювання, проти якого католики мусять рішучо застерегтися!!! А коли цілий той допис врешті показався брехнею і ціле укр. громадянство справді рішучо застереглося на сторінках „Діла“ (ч. 73. с. р.) і „Мети“, (ч. 15. 1932) проти такого способу цькування і воювання і зробило за той допис відповідальним також і редактора „Н. З.-і“, то у відповідь на те почуло, що редакція за допис не відповідає (а за речі в „Неділя“ відповідають обовязково всі три

